

Online Grupla Akran Süpervizyonu Çalışmasının Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeyine Etkisi*

The Effect of Online Peer Supervision Group on Burnout Levels of School Counselors

Şeyma GÜLDAL^{**}
Recep PÜSÜR^{***}
Doğukan ŞAYAN^{****}

Öz

Bu araştırmanın amacı online grupla akran süpervizyonu çalışmasının okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyine etkisinin incelenmesidir. Araştırmada öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma İstanbul ili Üsküdar ilçesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarıyla yürütülmüştür. Araştırmanın deney grubu ve kontrol grubu, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 8'er okul psikolojik danışmanından oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak "Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri (PDTE)" kullanılmıştır. 8 kişilik deney grubuna yaklaşık 90 dakika süren sekiz oturumluk online grupla akran süpervizyonu çalışması uygulanmış, kontrol grubuna ise herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Çalışmanın detaylı değerlendirmesi amacıyla katılımcılardan, kolaylaştırıcılardan ve gözlemcilerden alınan değerlendirmelerle nitel veriler elde edilmiştir. Deney grubunun PDTE sontest puanlarının öntest puanlarından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Wilcoxon Uyumlu Çiftler İşaretili Sıralar Testi yapılmıştır. Deney ve kontrol grubunun PDTE sontest puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ise Mann Whitney-U testi yapılmıştır. Nicel bulgulara göre deney grubunun sontest tükenmişlik puanı kontrol grubuna kıyasla anlamlı düzeyde azalmıştır. Nitel verilere yapılan içerik analizi ile çalışmanın süreci, mesleki kazanımlar, güçlü ve güçlendirilmesi gereken yanlar temaları elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular online grupla akran süpervizyonu çalışmasının okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeylerini düşürmede etkili olduğunu göstermektedir.

* Bu araştırma "22. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi"nde sunulmuştur.
** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, E-posta: seymatozlu@gmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/000-0002-6590-9122>
*** Psk. Dan., Üsküdar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, E-posta: receppusur@gmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-8127-0189>
**** Psk. Dan., Üsküdar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, E-posta: dogukansayan@gmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-6539-4165>

Anahtar Kelimeler: Okul psikolojik danışmanı, online akran süpervizyonu, tükenmişlik

Abstract

The aim of this study is to examine the effect of online peer supervision group designed for school counselors on the burn-out levels of the participants. A pretest-posttest control group design was used in the research. The research was carried out with school counselors working in Üsküdar, Istanbul. The experimental and the control group of the study consisted of 8 school counselors who are volunteer to participate in the study. "Psychological Counselor Burn-out Inventory" was used to gather data. Peer supervision group study was applied to the experimental group of 8 people with an online group of eight sessions, which lasted approximately 90 minutes, and no intervention for the control group. For deep understanding, qualitative data were obtained through the evaluations received from the group members, facilitators, and observers. Wilcoxon Signed Rank Test was conducted to examine the differences between pretest and posttest of the experimental group. The Mann-Whitney U test was used to determine the differences between posttest scores of the experimental and control groups. According to the quantitative findings, the posttest burn-out score of the experimental group decreased significantly compared to the control group. Content analysis of the qualitative data revealed the themes that include the process of the study, professional achievements, strengths, and aspects that need to be strengthened. Findings support that online peer supervision group is effective in reducing the burnout levels of school counselors.

Keywords: School counselors, online peer supervision, burn-out.

Summary

Introduction

Supervision is an essential component of effective counseling services. Supervising a group of psychological counselors without a specific leader or supervisor is called peer supervision (McLeod, 2003). In addition to face-to-face peer supervision, web-based peer supervision practices have also become common with the widespread use of the Internet (McAdams & Wyatt, 2010). In Turkey, most supervision studies focus on counselor education and have examined the supervision given to undergraduate or graduate student counselor candidates (Aladağ & Bektaş, 2009; Atik, 2012; Eryılmaz & Mutlu, 2018; Kalkan & Can, 2019; Siviş-Çetinkaya & Kararmak, 2012).

Among studies on supervision, one of the most important issues for mental health workers is burnout (Çoban, 2004; O'Connor et al., 2018). Burnout syndrome is common among mental health workers (İkiz, 2010; Lim et al., 2010; O'Connor et al., 2018; Oğuzberk & Aydın, 2009) and is affected by individual and work-related factors (Lim et al., 2010). Professionals who provide psychological counseling in schools have a high risk of experiencing burnout syndrome (Kim & Lambie, 2018; Moyer, 2011). Various factors such as paperwork, parent seminars, school-wide psychological assessments, having a large number of cases, and administrative job demands (McCarthy & Lambert, 2008) as well as other factors such as role ambiguity and insufficient professional support (Young & Lambie, 2007) play a role in increasing the risk.

The purpose of this study is to examine how an online peer supervision group designed for school counselors affects participants' burnout levels. The burnout levels of the school counselors who participated in the online peer supervision group study are expected to decrease. The study aims to develop a program for online peer supervision, the effectiveness of which has been tested, and also to expand the standards of this program in the long term by developing a handbook in light of the obtained findings. Therefore, the goal is to develop a sustainable peer supervision program for school counselors.

Method

The study uses an experimental design with a pretest-posttest control group and examines the effect from an online peer supervision group for school counselors on these counselors' burnout levels. An 8-week peer supervision group study was conducted online and applied to the experimental group, while the control group had no intervention. The experimental group consists of eight school counselors working in Istanbul's Üsküdar District who'd volunteered to participate in the study. Meanwhile, the six participants who met the criteria were included in the analysis. The study collects both quantitative and qualitative data for evaluating the effectiveness of the program. The quantitative data have been obtained with the Psychological Counselor Burnout Inventory (PCBI; Güler & Türküm, 2018) and a personal information form. The facilitator diaries of two group leaders, observer notes from two observer trainees, and the participant evaluations from the six group members have been used for obtaining the qualitative data, whose contents were then analyzed (i.e., content analysis) using the program SPSS 21.

Findings

The results from the Mann-Whitney U test show no significant difference to be found between the PCBI pretest scores for the experimental and control groups ($z = -0.378$; $p > .05$). According to the Wilcoxon test, a significant difference does occur between the pretest scores and posttest scores with the difference being found to significantly favor the posttest ($z = -2.032$; $p < .05$). Accordingly, the burnout levels of the school counselors who participated in the online peer supervision group can be argued to have decreased. The Mann-Whitney U test analysis shows a significant difference to be found between the PDTE posttest scores for the experimental and control groups ($z = -2.085$; $p < .05$). The burnout levels of the participants in the experimental group can be said to have decreased significantly compared to those in the control group. Finally, the Wilcoxon test shows the difference between the PDTE pretest and posttest scores for the control group to be insignificant ($z = -0.946$; $p > .05$).

Content analysis has been applied to the data obtained from the leaders' facilitator diaries of the leaders, the trainees' observer notes, and the group members' participant evaluations in order to figure out the qualitative findings of the study. The qualitative data have been collected to support and expand on the findings from the quantitative findings. The qualitative data have been classified under four

main themes: process, professional accomplishments, strengths, and areas that need improvement. The main theme of process includes the evaluations of the implementation process and consists of the sub-themes of time management, positive group environment, the role and qualifications of the facilitator, and the effects of the pandemic. The theme of professional accomplishments includes the sub-themes of emotional support and professional support. The theme of strengths includes the sub-themes of the number of participants and the format of the study. The theme of areas that need improvement consists of the sub-theme of academic content support.

Discussion

The study's findings support the belief that online group peer supervision significantly reduces school counselors' burnout levels. Previous studies have suggested the supervision support school psychological counselors receive to be an important predictor of burnout (Moyer, 2011). In addition to the uncertainty in the workload and roles, burnout for school counselors who had no professional support decreased with the support of peer supervision, which the current study's findings support. Getting social and professional support from other school counselors by receiving group peer supervision reduces school counselors' feelings of burnout and confirms the validity of their work in the school system (Butler & Constantine, 2005). As the findings of this study support, school counselors who receive adequate supervision feel more competent regarding fulfilling their duties and cope with work stress more effectively with the positive and negative feedback they receive (Moyer, 2011).

The group's positive atmosphere, which provides acceptance, trust, and sincerity, has a role in the process. In-depth assessments of the role and qualifications of the facilitators leading the process include giving effective feedback, managing the process (e.g., giving the right to speak and setting boundaries), having a supportive attitude and professional qualifications, and performing the consultation. According to previous study results, the attitude of the peer supervisor and the format of the peer supervision are factors affecting the usefulness of peer supervision (Amanvermez et al., 2020; Bradley & Boyd, 1989).

The supervision studies conducted in Turkey are seen to have focused on individual counseling practices at the level of undergraduate and graduate counseling (Amanvermez et al., 2020; Atik, 2012; Eryılmaz & Mutlu, 2018; Koçyiğit-Özyiğit & Erkan-Atik, 2021; Meydan, 2014). This study was carried out differently using school psychological counselors. The qualitative findings of the study indicate the need to exist for an implementation other than supervising undergraduate and graduate students' knowledge and skills regarding counseling practices. In addition to individual counseling skills, school counselors have been observed to need emotional and professional support and consultation. The results support the format of this study to have been effective in meeting these needs.

Giriş

Okul psikolojik danışmanlarının iş yükü çok çeşitliliği, rol belirsizliği ve yetersiz mesleki destek gibi faktörlerin etkisiyle tükenmişlik duyguları ile karşılaşma riski yüksektir. Tükenmişlik duyguları okul psikolojik danışmanlarının hem mesleki hem kişisel olarak olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Lambie, 2006; McCarthy ve Lambert, 2008). Okul psikolojik danışmanlarının süpervizyon desteği alması tükenmişlik duygusuyla baş etmede önemli bir role sahiptir. Bu çerçevede, mesleği gerçekleştiren psikolojik danışmanlara meslekte daha tecrübeli meslek elemanlarınca sunulacak süpervizyon desteği önemli görülmektedir. Çünkü nitelikli ve etkili psikolojik danışma hizmetlerinin önemli bir bileşeni süpervizyondur. Süpervizyon, mesleğin daha tecrübeli bir üyesi tarafından aynı meslekte daha yeni veya az tecrübesi olan başka bir üyeye sunulan müdahale olarak tanımlanmaktadır (Bernard ve Goodyear, 2014). Süpervizyon bireysel olarak yapılabileceği gibi aynı düzeyde olan bir grup psikolojik danışmanla da yapılabilmektedir (McLeod, 2003). Süpervizyon uygulamalarının psikolojik danışmanın bireysel, mesleki gelişimini, becerilerini desteklemek, uygulamalarında yetkin ve etik olup olmadığını denetlemek gibi hedefleri bulunmaktadır (Bradley ve Boyd, 1989).

Belirli bir lider veya süpervizör olmadan bir grup psikolojik danışmanın birbirlerine süpervizyon yapmasına ise akran süpervizyonu (peer supervision) denmektedir (McLeod, 2003). Akran süpervizyonu, psikolojik danışmanların birbirleriyle ilişkilerini ve mesleki becerilerini kullanarak birbirlerine daha etkili ve yetenekli yardımcı olmalarına yardımcı olduğu bir süreçtir. Psikolojik danışmanların sahadaki deneyimleriyle ilişkili problemleri üzerinde çalışmalarına, öğrenme ve gelişimlerini etkileyen kişisel sorunların çözümüne yardımcı olmak için kullanılmaktadır (Wagner ve Smith, 1979). Akran süpervizyon grupları psikolojik danışmanların kariyer gelişimindeki değerli kaynaklardır (Borders, 1991). Akran süpervizyonu ile psikolojik danışmanlar farklı bakış açıları görmekte, fark etmediklerini görme fırsatı bulmakta, benzer yaşantılardan geçtikleri için akranları tarafından anlaşıldıklarını hissetmektedir (Aladağ vd., 2011). Kendall (1972), akran süpervizyonunun otoritelere olan bağımlılığı azalttığını, öz-değerlendirme ve akranların değerlendirilmesindeki sorumluluğu artırdığını ve denetim yoluyla profesyonel gelişimin üniversite dışında da mümkün olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının aldıkları akran süpervizyonu, iş doyumunu ve işe bağlılığı olumlu yönde etkileyen dış motivasyonlar arasında yer almaktadır (Baggerly ve Osborn, 2006).

Akran süpervizyonunun faydalı olmasını etkileyen faktörler arasında akran süpervizörün tutumu, akran süpervizyonunun formatı ve eğitim bulunmaktadır. Akran süpervizörü yardımcı, işbirlikçi ve eşitlikçi bir tutum sergilemelidir. Süpervizyonun formatında akran süpervizörünün dönüt ve paylaşım işlevi vurgulanmalı, görevi yapılandırılmalı ancak esneklik olmalı ve fikirlerin tartışılması desteklenmelidir. Akran süpervizyonu eğitimi kapsamında çalışmanın formatı hakkında açıklamaların yapılması ve beceri alıştırmaları yer almalıdır (Bradley ve Boyd, 1989).

Akran süpervizyonu bireysel (Benshoff ve Paisley, 1996; Remley, Benshoff ve Mowbray, 1987) ve grupta (Borders, 1991) yürütülebilmektedir. Süpervizyon çalışmasının akranlardan oluşan bir grup ile yapılması destek, cesaretlendirme, becerileri artırma, kişisel ve mesleki gelişim sağlama gibi faydalar

sunmaktadır (Yalom, 1995). Akran süpervizyon grupları zorlu danışanlarla çalışırken dönüt olmaya, etik ve profesyonel konularda müşavirliğe, tükenmişlikle baş etmeye olanak sağlamaktadır. Grup ortamında bir durumun nasıl ele alınacağına dair farklı bakış açıları modellenirken dolaylı öğrenme gerçekleşmektedir (Starling ve Baker, 2000). Yüz yüze verilen akran süpervizyonu hizmetlerinin yanı sıra internet kullanımının yaygınlaşması ile web temelli akran süpervizyonu uygulamaları da yaygınlaşmaktadır (McAdams ve Wyatt, 2010). Online süpervizyon çalışmaları daha düşük maliyetli (Yeh vd., 2008), zaman ve kullanım açısından pratik (Abbass vd., 2011) olmakla beraber bağlantı zayıflığı ya da kopması gibi teknik problemler, güvenlik riskleri gibi dezavantajları da beraberinde getirmektedir (Rousmaniere, 2014). Woo, Bang, Lee ve Berghuis'in (2020) meta analiz çalışmasına göre bilgisayar destekli uzaktan gerçekleştirilen süpervizyon hizmetleri, yüz-yüze gerçekleştirilenler kadar etkili, tatmin edici ve yetkinliği destekleyici bulunmuştur.

Online akran süpervizyonu çalışmaları eş zamanlı ve eş zamanlı olmayan biçimlerde sunulabilmektedir. Eş zamanlı olmayan web temelli süpervizyon çalışmalarında psikolojik danışmanlar internet forumları üzerinden mesajlarla ya da epostalar ile dönüt alabilmekte ve verebilmektedir. Bu uygulamalar danışmanlara zamanda esneklik sağlamaktadır (Yeh vd., 2008). Butler ve Constantine'in (2006) çalışmasına göre eş zamanlı olmayan web temelli akran süpervizyonu çalışmasına katılan okul psikolojik danışmanları katılmayanlara kıyasla daha yüksek özgüven ve vaka formülasyon becerileri göstermiştir. Eş zamanlı yapılan online süpervizyon çalışmaları ise video ya da sesli konferanslar üzerinden gerçekleştirilmektedir. COVID-19 pandemisi ile gelen kısıtlamalar sonucunda online platformlarda yapılan anlık ve eşzamanlı çalışmalar psikolojik danışma alanında verilen hizmetlere de yansımıştır (Dores, Geraldo, Carvalho ve Barbosa, 2020; Ifdil, Fadli, Suranata, Zola ve Ardi, 2020; Sorkin vd., 2021; Supriyanto vd., 2020).

Pandemi süreci öncesi Türkiye'de yapılan araştırmalar incelendiğinde online psikolojik danışma ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Amanvermez, Zeren, Erus ve Genc, 2020; Zeren, 2015; Zeren ve Bulut, 2018). Özellikle süpervizyon çalışmalarının online yürütüldüğü ilk çalışma olan Amanvermez ve diğerlerinin (2020) araştırması Türkiye'de online süpervizyon ve akran süpervizyonuna yönelik psikolojik danışmanların deneyimlerini ve görüşlerini ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulgularına göre online akran süpervizyonunu deneyimleyen psikolojik danışmanların süreçle ilgili olumlu görüşleri arasında akran desteği, benzer yaşantıların fark edilmesi, geri bildirim verme-alma, farklı cinsiyetteki psikolojik danışmanların görüşlerini dinleme ve mesleki gelişimin desteklenmesi bulunmaktadır. Öte yandan, olumsuz görüşleri arasında süpervizörün olmayışının bir sonucu olarak otorite ve yönlendirme eksikliği yer almaktadır. COVID-19 pandemisinde ise, Koçyiğit-Özyiğit ve Erkan-Atik (2021) psikolojik danışmanlık yüksek lisans öğrencilerinin pandemi döneminde yürüttükleri çevrimiçi psikolojik danışma ve süpervizyon deneyimlerini incelemiştir. Katılımcılar çevrimiçi süpervizyon deneyimlerinde süpervizyonun planlanmasını ve yürütülmesini kolaylaştıran ve zorlaştıran unsurlardan bahsetmektedir. Çevrimiçi süpervizyonun pratikliği ve yapılandırılmış olmasının uygulanabilirliği artırması kolaylaştırıcı unsurlar arasında yer almaktadır. Seslerin birbirine karışması, akran geribildirimi almanın zorluğu ve bağlantı problemleri ise planlama ve yürütmeyi zorlaştıran faktörler olarak belirtilmiştir. Süre, teknik kullanımındaki sınırlılıklar ve süpervizörün özellikleri de online süpervizyon sürecini etkileyen diğer faktörlerdir.

Süpervizyonla ilgili yapılan çalışmalar arasında son dönemlerde sıklıkla gündeme gelen ve ruh sağlığı çalışanlarının en önemli sorunlardan biri olan “tükenmişlik” yer almaktadır (Çoban, 2004; O’Connor vd., 2018). Tükenmişlik, işi “insanla çalışmak” olan kimselerde yaygın olarak görülen duygusal yorgunluk sendromudur. Tükenmişlik sendromunun belirleyici özellikleri arasında duygusal kaynakların tükenmesi ile artan duygusal yorgunluk hissinin yanı sıra hizmet verilen kişiye yönelik olumsuz, kötümser tutum ve hisler de yer almaktadır. Bir diğer belirleyici özellik ise kişinin işteki başarısından memnun olmaması ve yeterli duygusundaki azalmadır (Maslach ve Jackson, 1981). Tükenmişlik, bireylerde duygusal ve fiziksel belirtilerle ortaya çıkmaktadır. Duygusal belirtiler arasında katılık, olumsuzluk ve güçsüzlük içeren olumsuz tutumların yanı sıra çaresizlik, umutsuzluk, hayal kırıklığı ve duygusal tükenme duyguları yer almaktadır. Fiziksel tükenme, hastalığa karşı artan duyarlılık ve duygusal boşaltma gibi somatik durumlar da tükenmişlik göstergesidir (Harris, 1984; Lattanzi, 1981). Her meslek grubunda rastlanan tükenmişlik sendromu ruh sağlığı alanında çalışanlarda da yaygın olarak görülmektedir (İkiz, 2010; Lim vd., 2010; O’Connor vd., 2018; Oğuzberk ve Aydın, 2009). Ruh sağlığı çalışanlarının tükenmişlikleri bireysel ve işle ilişkili faktörden etkilenmektedir (Lim vd., 2010). O’Connor ve diğerlerinin (2018) yaptığı meta analiz çalışmasına göre yaş, yüksek başarı hissi, iş yükü, iş yerindeki ilişkiler, rol netliği, mesleki özerklik hissi, adil davranıldığı hissi ve düzenli süpervizyon erişimi tükenmişlik sendromunu etkileyen faktörler arasında bulunmaktadır. Türkiye’de psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyini inceleyen bir çalışma sonuçlarına göre psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyi cinsiyete ve yaşa göre farklılaşmamakta ancak çalıştığı kuruma, kaç yıldır çalışıyor olduğuna ve kişisel yeterlik algısına göre farklılaşmaktadır (İkiz, 2010).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2020) okul psikolojik danışmanı “Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan, okul rehberlik ve psikolojik danışma programının uygulanması ve koordinasyonunun sağlanmasında program sorumlusu olarak görev alan, rehberlik ve araştırma merkezlerinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan personeli” olarak tanımlanmaktadır. Buna göre MEB’e bağlı okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında kapsamlı ve gelişimsel rehberlik hizmetleri okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri tarafından planlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu hizmetler arasında rehberlik kapsamındaki bilgilendirme çalışmalarının yanı sıra psikolojik danışma hizmetleri de yer almaktadır. Okullarda psikolojik danışma hizmeti sunan profesyonellerin tükenmişlik sendromu yaşama riskleri yüksektir (Kim ve Lambie, 2018; Moyer, 2011). Evrak işleri, ebeveyn seminerleri, okul geneli psikolojik ölçme değerlendirmeler, vaka sayılarının çokluğu ve idari iş talepleri gibi iş yükünün çok çeşitli olması (McCarthy ve Lambert, 2008) ve rol belirsizliği ve yetersiz mesleki destek (Young ve Lambie, 2007) gibi diğer faktörler bu riskin artışında rol oynamaktadır. Tükenmişlik duyguları, danışma hizmetinde etkisizlik, erken mesleki yıpranma, depresyon gibi hem kişisel hem profesyonel olarak danışmanlar için olumsuz sonuçlara sebep olma potansiyeli taşımaktadır (Lambie, 2006). Süpervizyon hizmeti psikolojik danışmanların tükenmişlik duyguları yaşamasında yordayıcı (Moyer, 2011) ve önleyici (Kim ve Lambie, 2018; Lambie, 2006) bir role sahiptir.

Türkiye’de, süpervizyon ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunun psikolojik danışman eğitimine odaklandığı, lisans ya da lisansüstü eğitim alan psikolojik danışman adaylarına yönelik verilen süpervizyon çalışmalarını incelediği görölmektedir (Aladağ ve Bektaş, 2009; Atik, 2012; Eryılmaz ve Mutlu, 2018; Kalkan ve Can, 2019; Siviş-Çetinkaya ve Kararımak, 2012). Çalışma konuları arasında mikro beceri süpervizyon modeli (Meydan, 2014), akran süpervizyonu (Amanvermez vd., 2020), süpervizör eğitimi (Koçyiğit-Özyiğit ve İşleyen, 2016), süpervizyonla ilgili ölçme araçlarının uyarlanması ve geliştirilmesi (Erkan Atik ve Yıldırım, 2017; İlhan vd., 2018) gibi başlıklar bulunmaktadır. Çoban’ın (2004) okul psikolojik danışmanlarının tükenmişliklerine yönelik yaptığı akran süpervizyonu çalışması sonucunda deney grubundaki katılımcıların tükenmişlik düzeylerinde azalma olduğu bulunmuştur. Bu çalışmasında Çoban (2004) “peer supervision” ifadesi için “akran süpervizyonu” yerine “meslektaş dayanışması” ifadesini kullanmış ve etkililiğini sınıadığı 5 haftalık “Meslektaş Dayanışma Programı” geliştirmiştir. COVID-19 pandemisi sürecinin eğitsel kısıtlamalara neden olması ile çevrimiçi süpervizyon çalışmalarının etkililiğine yönelik çalışmalar da yapılmaya başlanmıştır (Amanvermez vd., 2020; Koçyiğit-Özyiğit ve Erkan-Atik, 2021). Ancak Türkiye’deki alan yazında okul psikolojik danışmanlarına yönelik yapılan online akran süpervizyonu uygulamalarına dair bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Okullarda görev yapan psikolojik danışman ve rehber öğretmenler hem psikolojik danışma (bireyle ve grupla) hem de rehberlik (kişisel-sosyal, eğitsel, mesleki) hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetlerin planlanması, sunulması, koordinasyonu ve değerlendirilmesi gibi pek çok boyutlarda rol ve sorumlulukları bulunmaktadır (MEB, 2020; Türker vd., 2015). Mesleki gelişim öz-değerlendirme ve yaşam boyu eğitimi kapsayan bir sorumluluktur (Wagner ve Smith, 1979). Okul psikolojik danışmanlarının mesleki gelişimleri adına, okullarda verdikleri psikolojik danışma hizmetlerine yönelik süpervizyon desteği almaları gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik sistematik ve düzenli bir program uygulanmamaktadır. Rehberlik Araştırma Merkezleri’nin (RAM) “akran süpervizyonu” ya da “vaka paylaşım grupları” adı altında çeşitli uygulamaları mevcuttur (Eyüp RAM, 2018; Kadıköy RAM, 2017; Patnos RAM, 2019; Ümraniye RAM, 2018) ancak bu çalışmaların süreklilik arz etmediği ve kanıta dayalı olmadığı görölmektedir.

Bu genel çerçevede araştırmanın amacı okullarda psikolojik danışman olarak çalışanlara yönelik tasarlanan online grupla akran süpervizyonu çalışmasının katılımcıların tükenmişlik düzeylerine etkisinin incelenmesidir. Akran süpervizyonu çalışmasına katılan okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeylerinde düşüş olması beklenmektedir. Araştırmanın hipotezleri aşağıda yer almaktadır:

- H_0 hipotezi: Deney ve kontrol grubunun öntest puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.
- H_1 hipotezi: Online akran süpervizyonu uygulanmasından sonra deney grubunun sontest PDTE puanları, öntest puanlarına göre anlamlı bir şekilde azalacaktır.
- H_2 hipotezi: Online akran süpervizyonu uygulanmasından sonra deney ve kontrol gruplarının sontest PDTE puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık oluşacaktır.

- H₃ hipotezi: Kontrol grubunun öntest ve sontest tükenmişlik puanları arasında anlamlı bir farklılık oluşmayacaktır.

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında ilk olarak etkililiği sınanmış bir “online akran süpervizyonu” programı geliştirilmesi amaçlanmakta olup uzun vadede bu programın standartlarının oluşturularak el kitabı haline getirilmesi ve yaygınlaştırılması da amaçlanmaktadır. Böylece okul psikolojik danışmanlarına yönelik sürdürülebilir bir akran süpervizyonu programı geliştirilmiş olması hedeflenmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma okul psikolojik danışmanlarına yönelik tasarlanan online grupla akran süpervizyonu çalışmasının tükenmişlik düzeylerine etkisini incelemek amacıyla öntest sontest kontrol gruplu deneysel desende tasarlanmıştır. Deney grubuna online ortamda gerçekleştirilen 8 haftalık akran süpervizyonu çalışması uygulanmış, kontrol grubuna herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni online grupla akran süpervizyonu çalışması, bağımlı değişkeni ise katılımcıların tükenmişlik düzeyidir.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Üsküdar’da görev yapan ve çalışmaya gönüllü olan 8 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Katılımcıların tamamı kadındır ve 4’ü özel, 4’ü devlet okulunda çalışmaktadır. İlkokul, ortaokul ve lise olmak üzere farklı okul kademelerinden olan deney grubundaki okul psikolojik danışmanlarının mesleki tecrübeleri 1-4 yıldan 26 yıl ve üzerinde olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Kontrol grubunu da Üsküdar’da görev yapan 8 okul psikolojik danışmanı kadından oluşmaktadır. 2’si özel okulda çalışan kontrol grubundaki okul psikolojik danışmanlarının mesleki tecrübeleri ve çalışma kademeleri deney grubuyla aynı çeşitliliği göstermektedir. Grupların varyanslarının homojenliğini test etmek için yapılan Levene değerine göre grupların varyansları homojendir ($p > .05$). Deney ve kontrol grubu katılımcılarına ait demografik bilgiler aşağıdaki Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.

Deney (D) ve Kontrol (K) Grubu Katılımcılarının Demografik Bilgileri

Deney (D) ve Kontrol (K) Grubu Katılımcı	Cinsiyet	Çalıştığı okul türü	Çalıştığı okul kademesi	Mesleki tecrübe
D1	Kadın	Özel okul	Lise	5-10 yıl
D2	Kadın	Devlet okulu	Ortaokul	1-4 yıl
D3	Kadın	Özel okul	İlkokul	11-15 yıl
D4	Kadın	Özel okul	Ortaokul	1-4 yıl
D5	Kadın	Devlet okulu	Ortaokul	21-25 yıl
D6	Kadın	Devlet okulu	İlkokul	16-20 yıl

K1	Kadın	Devlet okulu	İlkokul	5-10 yıl
K2	Kadın	Özel okul	Lise	1-4 yıl
K3	Kadın	Devlet okulu	İlkokul	16-20 yıl
K4	Kadın	Devlet okulu	Ortaokul	26 yıl ve üzeri
K5	Kadın	Devlet okulu	Diğer	11-15 Yıl
K6	Kadın	Devlet okulu	Ortaokul	11-15 Yıl

Araştırmada, deney gruplarındaki katılımcıların ölçümlerinin analize dâhil edilmesi için 8 haftalık eğitim en az 5 haftasına katılmış olma koşulu aranmıştır. Sonuçta, nicel ve nitel verilerin analizi, bu koşulu sağlayan deney grubundaki 6 katılımcıdan elde edilen verilerle yapılmış, 2 katılımcı devam kriterini sağlamadığı için analizlere dahil edilmemiştir. Kontrol grubunda da 2 katılımcının verileri (mesleki deneyimi deney grubunda dahil edilmeyenlerle aynı olan) analizlere dahil edilmemiştir.

Veri toplama araçları

Araştırmada programın etkililiğinin değerlendirilmesi için hem nicel hem nitel veri toplanmıştır. Böylelikle çalışmanın etkililiğine yönelik hem süreç hem sonuç değerlendirmesi yapılması amaçlanmıştır. Süreç değerlendirmesi her bir oturumun ve uygulamaların değerlendirilmesini içerirken sonuç değerlendirmesi bireylerdeki değişime odaklanmaktadır (Furr, 2000). Araştırmanın nicel verileri için öntest ve sontest olarak Güler ve Türküm'ün (2018) uyarladığı "Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri (PDTE)" kullanılmıştır. Katılımcıların cinsiyeti, çalıştıkları okul kademesi ve türü (özel-devlet), mesleki tecrübeleri ile ilgili bilgiler ise "Kişisel Bilgi Formu" ile edinilmiştir. Araştırma verileri 2020-2021 eğitim öğretim yılında toplanmıştır.

Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri (PDTE): Güler ve Türküm (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanan envanter Lee ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçek Counseling Burnout Inventory olarak isimlendirilmektedir. Psikolojik danışmanların tükenmişliklerini değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Ölçek 5'li Likert tipi derecelendirmeye sahip olup, 1 = Hiç doğru değil - 5 = Her zaman doğru biçiminde puanlanmaktadır. 19 maddeden oluşan ölçek tükenme, yetersizlik, olumsuz iş ortamı, danışanları değersizleştirme ve kişisel yaşamda bozulma olmak üzere beş boyut içermektedir. Envanterin her bir alt boyutundan alınan puanların yükselmesi psikolojik danışmanın tükenmişliğinin o boyutta yükseldiğini göstermektedir. Ölçek ayrıca toplam tükenmişlik puanı da vermektedir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 19, en yüksek puan ise 95'tir.

Ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin beş boyutlu modelinin uyum indeksi değerleri $\chi^2 = 285.88$, $sd = 142$, $\chi^2/sd = 2.01$, $RMSEA = .058$, $NFI = .95$, $CFI = .97$, $GFI = .91$, $AGFI = .88$, $SRMR = .06$ olarak bulunmuştur. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ölçeğin bütünü için .89, alt ölçekler için ise tükenme .84, yetersizlik .84, olumsuz iş ortamı .82, danışanları değersizleştirme .75 ve kişisel yaşamda bozulma .71 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı değerleri .70 üzerindedir.

Nitel verilerin toplanması ve analizi

Araştırmanın nitel verileri için gruptaki 2 liderin “kolaylaştırıcı günlükleri”nden, 2 gözlemci stajyerin “gözlemci notları”ndan ve 6 grup üyesinin “katılımcı değerlendirmeleri”nden faydalanılmıştır. Gruba liderlik eden 2 kolaylaştırıcının her biri, oturumun ardından oturumla ilgili değerlendirmelerini “kolaylaştırıcı günlüğü” olarak tutmuştur. Her bir oturuma gözlemci olarak katılan 2 stajyer psikolojik danışma ve rehberlik bölümü öğrencisi süreçle ilgili gözlemlerini yazmıştır. Çalışmanın sonunda tüm katılımcılar çalışmanın güçlü/ güçlendirilmesi gereken yönlerine, çalışmanın kişisel ve mesleki açıdan hayatlarındaki etkisine dair yazılı bir değerlendirmede bulunmuştur. Katılımcıların çalışmayı değerlendirmesi için sorulan açık uçlu sorular aşağıda yer almaktadır;

- Çalışmanın tamamını düşündüğünüzde çalışmanın zaman yönetimi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- Kolaylaştırıcılara dair geribildirimleriniz nelerdir?
- Akran süpervizyonu grup çalışmasının verimliliği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Mesleki yaşantınıza ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?
- Çalışmanın formatına dair yapılmasının faydalı olacağını düşündüğünüz değişiklikler/ eklemeler vb. nelerdir?
- Çalışmanın güçlü yanları nelerdir? İlerde planlanacak akran süpervizyonu çalışması için bu çalışmada yer alan hangi uygulamaların devam etmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Uygulama

Çalışma, Üsküdar Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) ile işbirliği yapılarak 2020-2021 yılında Üsküdar ilçesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına yönelik gerçekleştirilmiştir. Üsküdar ilçesinde görev yapan, her kademedeki okul psikolojik danışmanlarına çalışmasının duyurusu yapılmış, gönüllülük esasına göre katılımcılar belirlenmiştir. Yapılan duyuru sonucu çalışmaya katılmaya gönüllü olan 8 okul psikolojik danışmanı deney grubuna atanmıştır. Katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilmiş ve katılım için onamları alınmıştır.

Online olarak grupta gerçekleştirilen çalışma 8 hafta sürmüştür. Her bir oturum yaklaşık 90 dakika sürmüştür. Her bir oturumda önceden belirlenen sayıda gönüllü katılımcının getirdiği vakalar ele alınmıştır. Çalışmaya, çalışmanın ortağı olan Üsküdar RAM’den iki psikolojik danışman kolaylaştırıcı (moderatör) olarak liderlik etmiştir. Kolaylaştırıcılar, 10 yıl üzerinde mesleki deneyime sahip olup hem RAM’larda hem okullarda çalışmayı tecrübe etmiştir. Ayrıca, oturumlara, Üsküdar RAM bünyesinde stajını yapmakta olan 2 tane 4. sınıf psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü öğrencisi de gözlemci olarak katılmış, gözlemci notları tutmuştur. 8 hafta sonunda deney ve kontrol grubuna tekrar PDTE uygulanmıştır. Oturumlar 2020-2021 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde gerçekleştirilmiştir.

Online akran süpervizyonu uygulaması öncelikle bir pilot çalışma ile denenmiştir. 4 hafta süren pilot uygulamadan elde edilen veriler ışığında 8 haftalık çalışma tasarlanmıştır. Uygulamanın

formatı yapılandırılırken Wagner ve Smith'in (1979) yüksek lisans eğitimi sürecindeki psikolojik danışmanların eğitilmesinde kullandığı akran süpervizyonu formatı göz önünde bulundurulmuştur. Akranların birbirinin öğrenme ve gelişimini desteklediği bu uygulamada grup her hafta düzenli olarak belli bir saatte toplanır. Grup üyelerinden biri ele almak istediği konuyu gruba getirir (süpervizyon alan üye) ve diğer grup üyeleri ona yardımcı olur (akran süpervizörler). Akran süpervizörlerden, süpervizyon olan üyenin getirdiği konuya yardımcı olmak için tüm kaynaklarını kullanmaları beklenir. Bu çalışmada benimsenin bu modele göre oturumların işleniş biçimi aşağıda özetlenmiştir.

İlk oturum tanışma, kuralların belirlenmesi ve grup süreci hakkında bilgilendirme üzerine gerçekleştirilmiştir. Grubun ne zaman toplanacağı, ne kadar süreceği, ne şekilde yapılacağı konusunda üyelere bilgi verilmiştir. Grup işleyişi şu şekildedir; gruptaki kolaylaştırıcılar sürece liderlik eder. Zamanlama, grup içi konuşmaların yönetimi gibi konular kolaylaştırıcıların sorumluluğundadır. Her hafta, önceki haftadan gönüllü olanlar arasından belirlenen bir ya da iki okul psikolojik danışmanı seçtikleri vakalarını grupla paylaşır. Grupta bu vaka ele alınarak yorumlanır, grup üyeleri tarafından dönütler verilir.

2. oturumdan itibaren son oturuma kadar oturumlar benzer akışta ilerlemiştir. Oturuma kolaylaştırıcıların “Bugün buraya nasıl geldiniz? Birkaç kelime veya bir cümle ile belirtiniz.” şeklinde ısınma soruları ile başlanır. Bu kısımda üyeler, stajyerler, kolaylaştırıcılar birkaç cümle ile duygularını grupla paylaşır. Isınma konuşmalarının ardından kolaylaştırıcı birkaç cümle ile geçmiş haftayı özetler. Ardından, vakayı sunacak üye ister sunum kullanarak isterse sadece anlatım ile ortalama 20-25 dakikalık bir sürede vakasını anlatır. Bu süreçte diğer üyeler anlatılan durumu daha iyi anlamak için sorular sorar. Kolaylaştırıcılar da grup tarafından anlaşılmadığını düşündüğü kısımları sorularla açarlar. Vakasını paylaşan üyenin sunumu bittiğinde grup üyeleri sorularını/geri bildirimlerini/katkılarını sunarlar. Vakayı sunan üye soruları yanıtlar, dönütleri yorumlayıp açıklamalarda bulunabilir. Grup üyeleri ve kolaylaştırıcılar bu süreçte vakayı paylaşan üyeye karşı güçlendirici ifadelerle destekleyici bir tutum sergilerler. Oturumun kapanışında kolaylaştırıcılar grup üyelerine “Bugün buradan nasıl ayrılıyorsunuz? Birkaç kelime veya bir cümle ile belirtiniz.” sorusunu yönelterek grubun oturumla ilgili değerlendirmelerini alırlar. Oturum sonlandırılmadan bir sonraki hafta vaka sunacak üyeler belirlenir.

Son oturum ise grup üyelerinin gruptan edindikleri kazanımlarını, bunları çalışma sonrasında nasıl kullanacaklarını, çalışmayla ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşarak grup deneyimlerini değerlendirmesini içermiştir. Sonlandırma aşamasında süreç değerlendirilerek üyelerin olumlu duygularla ayrılmasına odaklanılmıştır.

Veri analizi

Deney ve kontrol gruplarının ön-test ve son-test ölçümlerine dair elde edilen veriler SPSS 21 programı ile analiz edilmiştir. Deney grubunun PDTE sontest puanlarının öntest puanlarından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Wilcoxon Uyumlu Çiftler İşaretili Sıralar Testi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermediği durumlarda ve küçük örneklem gruplarında kullanılan Mann Whitney U testi bağımsız iki ortalama arasındaki farkın test edilmesinde kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2015). Deney ve kontrol grubunun PDTE sontest

puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için ise Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Nitel verilerin çözümlenmesine içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla veriler, verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamadan oluşan analize tabi tutulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel verilerde geçerliğin sağlanmasına yönelik olarak hem kolaylaştırıcılardan, hem gözlemcilerden hem katılımcıların gözlem ve dönütleri incelenerek farklı veri kaynaklarından elde edilen verilerle çeşitleme yapılmış ve veriler ayrıntılı olarak raporlanmıştır. Öte yandan, çalışma grubu, ortam ve süreç özellikleri ayrıntılı olarak tanımlanmış, sınırlar belirtilmiştir. Güvenirliğin sağlanması için ise nitel verilerin analizinde uzman incelemesinden faydalanılmış olup araştırmacı tarafından yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar bir uzman tarafından teyit edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma sorusu kapsamında elde edilen nicel ve nitel verilerin analizleri bulunmaktadır.

Nicel Bulgular

Bu bölümde araştırmanın hipotezleri doğrultusunda elde edilen bulgulara verilmiştir. Deneysel uygulamanın nicel verileri, deney ve kontrol grubu PDTE öntest puanlarının farklılaşmasını, deney grubunun PDTE öntest – sontest puanlarının farklılaşmasını, kontrol grubunun PDTE öntest – sontest puanlarının farklılaşmaması ve deney grubunun PDTE sontest puanlarının kontrol grubununkinden farklılaşmasını incelemek için analiz edilmiştir.

Öncelikle, deney ve kontrol grubu katılımcılarının PDTE öntestinden aldıkları puanların anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2.

Deney ve Kontrol Gruplarının PDTE Öntest Puanlarının Mann Whitney-U Testi Analizi Sonuçları

Puan	Grup	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum sıra$	U	z	p
Psikolojik Danışman Tükenmişliği	Deney	6	6,75	40,50	16,500	-,241	,810
	Kontrol	6	6,25	37,50			
	Toplam	12					

Tablo 2'de görüldüğü üzere, deney ve kontrol grubunun PDTE öntest puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($z = - ,378$; $p > .05$). Elde edilen bu sonuca göre deney ve kontrol grubundaki katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin birbirine eşit olduğu söylenebilir.

Araştırmanın ikinci hipotezi, deney grubunun PDTE sontest puanlarının öntest puanlarına göre anlamlı düzeyde azalacağı yönünde oluşturulmuştur. Bu hipotezin testi için Wilcoxon testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Deney Grubu PDTE Öntest – Sontest Puanlarının Wilcoxon Testi Analizi Sonuçları

Puan	Grup	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum sıra$	z	p
	Azalanlar	5	3,00	15,00		
	Artanlar	0	0	0	-2,032	,042
Psikolojik Danışman	Eşit	1				
Tükenmişliği	Toplam	6				

Tablo 3'te görüldüğü üzere, deney grubunun PDTE öntest ve sontest puan ortalamaları arasında sontest lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($z = - 2,032$; $p < .05$). Diğer bir ifadeyle, online akran süpervizyonuna katılan okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeylerinin anlamlı şekilde azaldığı söylenebilir.

Çalışmanın diğer hipotezi, deney grubu PDTE sontest puanının kontrol grubunun PDTE sontest puanının kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde azalacağı yönündedir. Bu hipotezin testi için Mann Whitney-U testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 4'te bulunmaktadır.

Tablo 4.

Deney ve Kontrol Gruplarının PDTE Sontest Puanlarının Mann Whitney-U Testi Analizi Sonuçları

Puan	Grup	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum sıra$	U	z	p
	Deney	6	4,33	26,00			
Psikolojik Danışman	Kontrol	6	8,67	52,00	5,000	-2,085	,037
Tükenmişliği	Toplam	12					

Tablo 4'te görüldüğü üzere, deney ve kontrol grubunun PDTE puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($z = - 2,085$; $p < .05$). Buna göre deney grubundaki katılımcıların tükenmişlik düzeyleri kontrol grubundakilere kıyasla anlamlı düzeyde azaldığı söylenebilir.

Son olarak, kontrol grubunun PDTE son test puanlarının öntest puanlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmayacağı yönündeki hipotez Wilcoxon analizi ile yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5.

Kontrol Grubu PDTE Öntest – Sontest Puanlarının Wilcoxon Testi Analizi Sonuçları

Puan	Grup	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum sıra$	z	p
	Azalanlar	1	6,00	6,00		
	Artanlar	5	3,00	15,00	-,946	,344
Psikolojik Danışman	Eşit	0				
Tükenmişliği	Toplam	6				

Tablo 5'te görüldüğü üzere, kontrol grubunun PDTE öntest ve sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($z = -,946$; $p > .05$). Buna göre online akran süpervizyonuna katılmamış olan okul psikolojik danışmanlarının öntest ile sontest tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Nitel Bulgular

Araştırmanın nitel bulguları için liderlerin “kolaylaştırıcı günlükleri”nden, gözlemci stajyerlerin “gözlemci notları”ndan ve grup üyelerinin “katılımcı değerlendirmeleri”nden elde edilen verilere içerik analizi uygulanmıştır. Nitel veriler, nicel bulgulardan elde edilen bulguları desteklemek ve genişletmek amacıyla toplanmıştır. Verilerin analizinden elde edilen temalar, alt temalar, kodlar ve bunlara ilişkin kolaylaştırıcı, gözlemci ve katılımcı ifadeleri aşağıda Tablo 6'da yer almaktadır. “L” harfi ile başlayan ifadeler kolaylaştırıcılara, “G” harfi ile başlayan ifadeler gözlemcilere ve “K” harfi ile başlayan ifadeler grup üyelerine aittir. Katılımcı yorumları, katılımcıların kendilerini rahat ifade etmeleri için anonim olarak alınmıştır.

Tablo 6.

Nitel Verilerin Analizinden Elde Edilen Temalar, Alt Temalar, Kodlar ve İfadeler

Tema	Alt Tema	Kod	İfade
------	----------	-----	-------

1.Süreç	1.1. Zaman yönetimi	1.1.1. Geç gelen katılımcılar 1.1.2. Vaka paylaşımlarında zaman kullanımı 1.2.3.Genel zaman yönetimi	L: “Gruba katılımlarda gecikmeler çok dikkatimi çekiyor. 3-4 kişi haricindeki katılımcılar en az 10 dakika gecikti diyebilirim.” G: “Her hafta geç başlanıldığı için oturumların uzadığını ve buna dikkat edilmesi gerektiği vurgulandı.” K: “Zaman yönetiminin gayet iyi olduğunu düşünüyorum başlama, bitirme ve ara surelerine çok titizlikle dikkat edildi.”
	1.2. Olumlu grup ortamı	1.2.1. Kabul 1.2.2. Güven 1.2.3. İtchenlik	G: “Ayrıca katılımcı hocaların bu çalışmaya iyice alıştıklarını gözlemladim. Kendilerini rahatça ifade edebiliyorlar. Ve anlatılan her vakada aktifler, soru sormak için not alıyorlar.”
	1.3. Kolaylaştırıcının rolü ve nitelikleri	1.3.1. Geri bildirim verme 1.3.2. Süreç yönetimi (zaman yönetimi, söz hakkı verme, sınırları belirleme 1.3.3. Destekleyici tutum 1.3.4. Mesleki yeterlilik 1.3.5. Müşavirlik	L: “İkinci bölümde üstün zekâlılar üzerine bir gündemimiz oldu. Öncelikle ben soruları aldım bir iki tane sonra sistemi (bilsem/ram tanılama/bakanlık stratejisi, bakanlığın kaynak kitapları) hakkında bilgiler verdim ve zekâ testleri vb. şeyler konuşuldu mümkün mertebe gelen sorular üzerinden gittim. Bu konuda sandığımdan daha çok bilgi eksikliği vardı.” G: “Oturumun sonunda doğru hala konuşmayan bazı katılımcıları aktif hale getirmek için L1 hocanın soru sorması çok iyi oldu. Herkesin konuşması kaynaşmayı daha da arttırdı.” K: “L1 Bey, oturumlarda katılımcıların aktif katılımında teşvik edici ve rahatlatıcı, anlayışlı yaklaşımınız için teşekkürler. Sunumlardaki yorum ve sorularınız, gereken yerde RAM’la ilgili verdiğiniz bilgiler ve kitap kaynak önerileriniz çok değerli.” K: “Çalışmanın organizasyonu, devam ve takibinde gösterdikleri emek için L2 Beye çok teşekkür ederim.”
	1.4. Pandeminin etkileri	1.4.1. Covid pozitif katılımcılar 1.4.2. Covid kaygısı	L: “Giriş konuşmalarında gördük covid önemli bir gündemdi oturumda. N hoca pcr testi yaptırdığını ve sonuç beklediği için gergin olduğunu söyledi. D hoca bir haftadır covid pozitif teşhisiyle evde yattığını söyledi. S hoca okulda covid vakaları olduğunu bu nedenle gergin olduklarını söyledi. Bunun zerine M hoca birkaç haftadır covidı ağır atlattığı için gruba katılmamış olduğunu söyledi.”

2.Mesleki kazanımlar	2.1. Duygusal destek	2.1.1. Yalnızlık hissiyle baş etme 2.1.2.Benzer sorunların yaşanması	K: “Yalnız olmadığımı gördüm. Bu süreçte bir ses bir nefes olarak şahsen müthiş bir iyileştirici etkisinin olduğunu düşünüyorum.” K: “Yalnız olmadığımı bilmek mutluluk verici.” G: “Katılımcıların benzer sorunlar yaşamış olması onları rahatlatı ve bence grup yakınlaştı.” K: “Diğer pdrcileri görmüş yaşadıkları sorunların benzer olduğunu öğrendim.”
	2.2.Mesleki destek	2.2.1.Akran dönütü 2.2.2. Farklı bakış açıları kazanma	G:” Gruptaki birçok kişi önerilerde bulundu ve çocukları bir meslek lisesine yönlendirme konusunda fikir verildi. Sunum bittikten ve yorumlar yapıldıktan sonra sunum yapan hoca kendimi çok aydınlanmış hissediyorum yorumunu yaptı.” K: “Çalışmada meslektaşlarımın vaka sunumları sırasında; meslek yaşantısındaki sorunlar, iş planlaması, öğrenci veli ve idarecilere doğru ve etkili iletişim süreçleri, problem çözme becerileri konusunda farklı bakış açıları ve yöntemler kazandığımı düşünüyorum.” K: “Paylaşılan vakalarda yaklaşımları ve farklı bakış açılarını görmek adına katkı sağladığını düşünmekteyim. Mesleki yaşamda da karşı karşıya kalınan olaylar vakalar ile ilgili farklı bir bakış açısı görmek faydalıydı.”
3.Güçlü yanlar	3.1. Katılımcı sayısı	3.1.1. Katılımcı sayısının az olması avantajı	K: “Katılımcının az olması güçlü yanı. Herkesin sunum yapabilmesi, yorum ve sorulara ayrılan zaman yeterliydi.”
	3.2. Çalışmanın formatı	3.2.1. Sunum yapılması 3.2.2. Vaka paylaşımı	K: “Her bir kişinin sunuyor olması ve özgürce sorularımızı sorabiliyor olmamız.” K: “Bu çalışmada vakalar üzerine çalışmamız çok etkiliydi. Ayrıca Ram da yürütülen süreç hakkında bilgi almak bizlere iyi geldi.”
4.Güçlendirilmesi gereken yanlar	4.1. Akademik içerik desteği	4.1.1. Makale paylaşımı	K: “Ayrıca içerik anlamında da sık karşılaşılan vakalarla ilgili makale paylaşımları yapılabilir.”

Tablo 6’da görüldüğü üzere, elde edilen nitel veriler “süreç, mesleki kazanımlar, güçlü yanlar ve geliştirilmesi gereken yanlar” olmak üzere dört ana tema altında yer almaktadır. Uygulama sürecine dair değerlendirmelerin yer aldığı “süreç” ana teması *zaman yönetimi, olumlu grup ortamı, kolaylaştırıcının rolü ve nitelikleri, pandeminin etkileri* alt temalarından oluşmaktadır. “Mesleki kazanımlar” temasında *duygusal destek ve mesleki destek* alt temaları yer almaktadır. “Güçlü yanlar” temasının alt temalarında *katılımcı sayısı ve çalışmanın formatı* bulunmaktadır. “Güçlendirilmesi gereken yanlar” teması ise *akademik içerik desteği* alt temasından oluşmaktadır. Temalara ait hem kolaylaştırıcı hem gözlemci hem katılımcı değerlendirmelerinden elde edilen ifadeler yer verilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, online olarak grupla uygulanan akran süpervizyonu çalışmasının okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyine olan etkisi incelenmiştir. Araştırmada öncelikle deney ve kontrol gruplarının tükenmişlik düzeyleri karşılaştırılmış ve gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Çalışmanın hipotezlerinde deney grubuna uygulanan akran süpervizyonu çalışmasının katılımcıların tükenmişlik düzeylerini anlamlı düzeyde azaltacağı ileri sürülmüştür. Çalışmada kontrol grubuna herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Elde edilen bulgulara göre online akran süpervizyonu uygulaması deney grubundaki okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyini anlamlı biçimde azaltmıştır. Kontrol grubuna kıyasla bu düşünün deney grubu lehine olması online akran süpervizyonu çalışmasının tükenmişlik düzeyini azaltmada etkili olduğunu destekler niteliktedir.

Bu araştırmının sonuçlarına benzer şekilde geçmişte yapılan çalışmalar, ruh sağlığı çalışanı olan okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik riskinin yüksek olduğunu göstermektedir (Butler ve Constantine, 2005; O'Conner vd., 2018; Wilkerson, 2009). Bu riski artıran kişisel, çevresel ve kurumsal faktörler olduğu belirtilmektedir (Savicki ve Cooley, 1982; Wilkerson, 2009). Süpervizyon eksikliği de sebep olduğu izolasyon ile tükenmişliği artıran bir etkidir (Moyer, 2011; Wilkerson, 2009). Okul psikolojik danışmanlarının aldığı süpervizyon desteği tükenmişliğin önemli yordayıcılarından (Moyer, 2011). İş yükü ve rollerdeki belirsizliğin yanı sıra profesyonel destekten yoksun kalan okul psikolojik danışmanlarının tükenmişliklerinin akran süpervizyonu desteği ile azaldığı bu çalışmanın bulguları ile desteklenmektedir. Akran süpervizyonunu ya da müşavirliğini grupla deneyimlenmesi ile diğer okul danışmanlarının sosyal ve mesleki desteği okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik duygularını azaltmakta ve okul sistemi içerisinde yaptığı işlerin geçerliğini tasdik etmektedir (Butler ve Constantine, 2005). Bu çalışmanın bulgularının da desteklediği gibi yeterli süpervizyon desteği alan okul psikolojik danışmanları edindikleri olumlu ve olumsuz dönütler ile görevlerini yerine getirmede kendilerini daha yeterli hissetmekte ve iş stresiyle daha etkili baş etmektedir (Moyer, 2011).

Elde edilen nicel veriler uygulanan online grupla akran süpervizyonu çalışmasının okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeylerini azalttığını gösterirken nitel veriler de hem bunu desteklemiş hem de uygulamayla ilgili daha derinlemesine değerlendirmeler elde edilmesini sağlamıştır. Elde edilen nitel bulgularla çalışmanın süreci, katılımcıların edindikleri mesleki kazanımlar, çalışmanın güçlü ve güçlendirilmesi gereken yanlarına dair detaylı bilgi elde edilmiştir.

Çalışmanın uygulama sürecine dair zaman yönetimiyle ilgili geç gelen katılımcılar, vaka paylaşımlarında zaman kullanımı ve genel zaman yönetiminin sürece etkisine dair görüş elde edilmiştir. Grubun kabul, güven ve içtenlikle temin edilen olumlu atmosferinin süreçteki rolü görülmüştür. Süreci yöneten kolaylaştırıcıların rolü ve niteliklerine dair derinlemesine elde edilen değerlendirmeler arasında ise etkili geri bildirim verme; söz hakkı verme sınırları belirleme gibi süreç yönetimi; destekleyici tutuma sahip olunması, mesleki yeterlilikler ve müşavirlik etme yer almıştır. Benzer şekilde, Amanvermez ve diğerlerinin (2020) psikolojik danışmanlara yönelik gerçekleştirdiği online süpervizyon çalışmasında da süpervizörün öğretmen ve psikolojik danışman

rolünün, destekleyici, cesaretlendirici ve deneyimli olmasının, kontrol ve otorite sağlamasının, geri bildirim vermesinin katılımcılar tarafından önemli görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazına bakıldığında, akran süpervizörün tutumu ve akran süpervizyonunun formatı akran süpervizyonunun faydalı olmasını etkileyen etkenler arasında yer aldığı belirtilmektedir. Akran süpervizörlerin yardımcı, işbirlikçi, eşitlikçi bir tutum sergilemesi, dönüt ve paylaşım işlevi sürecin etkililiğinde rol oynamaktadır (Bradley ve Boyd, 1989).

Çalışma COVID-19 pandemisinde online olarak gerçekleştirilmiştir. Covid pozitif hasta ile teması bulunan, bir yakını hasta olan ya da hastalık teşhisi konan katılımcıların bulunması ile zaman zaman oturumlarda bu konular gündeme gelmiştir. Pandemi, katılımcıların hem fiziksel sağlığını hem sosyal hem de mesleki hayatını etkilemiştir. Yüz yüze eğitime pandemi sebebiyle ara verilmesi ile okul ortamında meslektaşlarıyla ilişkileri etkilenmiş olan okul psikolojik danışmanları psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini online olarak sürdürmüştür. Öte yandan, COVID-19 salgını öğrencileri duygusal, akademik, sosyal ve davranışsal olarak olumsuz etkilemiş kaygı ve depresyon düzeyini artırmıştır (Karaman, Eşici, Tomar ve Aliyev, 2021). Bu durum da okul psikolojik danışmanlarına duyulan ihtiyacı artırmıştır. Nitel bulgular göstermektedir ki diğer zamanlarda yapılan süpervizyon çalışmalarına kıyasla pandemi döneminde yapılan bu çalışmada katılımcıların iş stresine ve duygu durumuna salgının etkileri bulunmaktadır.

Tükenmişlik düzeylerindeki düşüşe etki edebileceği düşünülen mesleki kazanımlar nitel bulgularla detaylandırılmıştır. Çalışmayla ilgili değerlendirmelerde katılımcıların duygusal ve mesleki destek aldıkları dair ifadeler yer almaktadır. Duygusal destek temasının altında yalnızlık hissiyle baş etme ve benzer sorunların yaşanması alt temaları elde edilmiştir. Katılımcılar akranlarından aldıkları duygusal destek ile yalnızlık duygularında azalma olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan, katılımcılar vaka ve karşılaşılan problemlerin grupta paylaşılması ile meslektaşları ile benzer sorunlar yaşadıklarını fark etmiştir. Mesleki destek temasının alt temaları ise akran dönütü ve farklı bakış açıları kazanmadır. Katılımcıların akranlarından aldıkları dönütlerle mesleki bilgi ve beceri açısından beslendiği, farklı bakış açıları kazandığı görülmüştür. Akranların birbirlerine destek vermesi, benzer yaşantılara sahip olduklarını fark etmeleri, geri bildirim verme ve alma akran süpervizyonu sürecini kolaylaştırmaktadır (Amanvermez vd., 2020). Akran süpervizyonunun tanımına bakıldığında uygulamalarla ilgili hem mesleki bilgi ve becerinin geliştirilmesi hem de ilişkinin destekleyiciliği vurgularının yer aldığı görülmektedir (Wilkerson, 2009). Klinik süpervizyondan farklı olarak akranlardan oluşan bir grup ile yapılan süpervizyon çalışmalarının katılımcılara destek, cesaretlendirme, becerileri artırma, kişisel ve mesleki gelişim sağlama gibi faydalar sunduğu belirtilmektedir (Benshoff, 1993; Yalom, 1995). Literatürde akran süpervizyonunun zorlu danışanlarla çalışırken dönüt almak, etik ve profesyonel konularda müşavirlik ve tükenmişlikle başa çıkmayı destekleme gibi faydaları olduğu belirtilmektedir. Öte yandan, çalışma grup ortamında gerçekleştiğinde bir vakanın nasıl ele alınacağına dair farklı bakış açıları modellenmekte ve bu da katılımcıların dolaylı öğrenmesini sağlamaktadır (Starling ve Baker, 2000).

Çalışmanın güçlü ve güçlendirilmesi gereken yanlarına dair nitel bulgular incelendiğinde grup üyeleri, katılımcı sayısının çalışmaya katılımı olumlu etkilediği ve formatın çalışmanın güçlü bir yanı olduğunu da belirtmiştir. Bu çalışmada grup 6 kişiden oluşmuştur ve katılımcılar bu sayıda

katılımcının bulunmasını her üyenin paylaşım yapabilmesi için verimli bulduklarını belirtmiştir. Farklı olarak, Amanvermez ve diğerlerinin (2020) yürüttüğü online süpervizyon çalışmasındaki katılımcılar ise 6 katılımcının fazla olduğunu vurgulamıştır. Çalışmanın güçlendirilmesi gereken yanları olarak ele alınan ve sık karşılaşılan vakalarla ilgili makale paylaşımları yapılmasının çalışmayı güçlendireceği geri bildirimleri alınmıştır.

Türkiye’de yapılan süpervizyon çalışmalarının psikolojik danışman eğitimi sürecindeki bireyle psikolojik danışma uygulamalarına dönük olduğu görülmektedir (Amanvermez vd., 2020; Atik, 2012; Eryılmaz ve Mutlu, 2018; Koçyiğit-Özyiğit ve Erkan-Atik, 2021; Meydan, 2014. Bu çalışma farklı olarak aktif olarak okul psikolojik danışmanı olarak çalışanlar ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen nitel bulgular üniversite eğitimi sürecindeki bireyle psikolojik danışma uygulamalarındaki bilgi ve beceriye yönelik yapılan süpervizyon çalışmalarından daha farklı bir uygulamaya ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir. Bireyle psikolojik danışma becerilerinin yanı sıra okul psikolojik danışmanlarının duygusal desteğe, mesleki desteğe ve müşavirliğe ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Sonuçlar, bu çalışmanın formatının bu ihtiyaçları karşılamada etkili olduğunu desteklemektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda, online grupla akran süpervizyonu çalışması ile okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeylerinin azaltılması desteklenebilir. Çalışmadaki katılımcı sayısının ve Üsküdar gibi belirli bir bölgede uygulanmış olmasının çalışmayı sınırlar nitelikte olduğu ileri sürülebilir. Uygulama farklı ve daha geniş çalışma gruplarıyla sınanarak güçlendirilebilir. Çalışmanın süreci, kazanımları, güçlü ve güçlendirilmesi gereken yanları nitel verilerle detaylandırılmıştır. Bu araştırmanın alandaki ilk çalışmalardan olduğu da göz önünde bulundurulurken elde edilen derinlemesine bilgilerle süreç iyileştirmesi yapılarak uygulama tekrarlanıp standart hale getirilebilir. Böylece etkinliği kanıta dayalı olarak standartlaştırılan uygulama, Rehberlik Araştırma Merkezleri’nin (RAM) kullanımına sunulurken okul psikolojik danışmanlarının süpervizyon ihtiyacının karşılanmasına katkıda bulunulabilir.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 05.04.2021 tarihli 2021/05-2 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Kaynakça

- Abbass, A., Arthey, S., Elliott, J., Fedak, T., Nowoweiski, D., Markovski, J., & Nowoweiski, S. (2011). Web-conference supervision for advanced psychotherapy training: A practical guide. *Psychotherapy, 48*(2), 109-118. doi: 10.1037/a0022427
- Aladağ, M., & Bektaş, D. Y. (2009). Examining individual-counseling practicum in a Turkish undergraduate counseling program. *Eurasian Journal of Educational Research, 37*, 53-70.
- Aladağ, M., Kağnıcı, D. Y., Çankaya, Z. C., Kocabaş, E. Ö., & Barış, Y. A. K. A. (2011). Psikolojik danışman eğitiminde grupla çalışma yeterliğinin kazandırılması: Ege Üniversitesi örneği. *Ege Eğitim Dergisi, 12*(2), 21-43.

- Amanvermez, Y., Zeren, S. G., Erus, S. M., & Genc, A. B. (2020). Çevrimiçi süpervizyon ve akran süpervizyonu: Psikolojik danışmanların deneyimleri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 86(2020), 249-268. doi: 10.14689/ejer.2020.86.12
- Atik, G. (2012). Lisans düzeyindeki psikolojik danışman eğitiminde süpervizyon süreci: Ankara Üniversitesi örneği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bülteni*, 3(23), 24-27.
- Baggerly, J., & Osborn, D. (2006). School counselors' career satisfaction and commitment: Correlates and predictors. *Professional School Counseling*, 9(3), 197-205.
- Benshoff, J. M. (1993). Peer supervision in counselor training. *Clinical Supervisor*, 11(2), 89-102.
- Benshoff, J. M., & Paisley, P. O. (1996). The structured peer consultation model for school counselors. *Journal of Counseling & Development*, 74(3), 314-318. doi: 10.1002/j.1556-6676.1996.tb01872.x
- Bernard, J. M., & Goodyear, R. K. (2014). *Fundamentals of clinical supervision* (5. ed.). Pearson.
- Borders, L. D. (1991). A systematic approach to peer group supervision. *Journal of Counseling and Development*, 69(3), 248-252. doi: 10.1002/j.1556-6676.1991.tb01497.x
- Bradley, L. J., & Boyd, J. D. (1989). *Counselor supervision: Principles, process, and practice*. Accelerated Development.
- Butler, S. K., & Constantine, M. G. (2005). Collective self-esteem and burnout in professional school counselors. *Professional School Counseling*, 9(1), 55-62. doi: 10.1177/2156759X050.090.0107
- Butler, S., & Constantine, M. (2006). Web-based peer supervision, collective self-esteem, and case conceptualization ability in school counselor trainees. *Professional School Counseling*, 10(2), 146-152. doi: 10.1177/2156759X060.100.0205
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. & Köklü, N. (2015). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem.
- Çoban, E.A. (2004). *The effect of structured peer consultation program on different dimensions of school counselor burnout* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Dores, A. R., Geraldo, A., Carvalho, I. P., & Barbosa, F. (2020). The use of new digital information and communication technologies in psychological counseling during the CoViD-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(20), 7663. doi: 10.3390/ijerph17207663
- Erkan-Atik, Z., & Yıldırım, İ. (2017). Süpervizyonda Değerlendirme Süreci Envanteri Türkçe Formu'nun Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 146-173.
- Eryılmaz, A., & Mutlu, T. (2018). Gelişimsel Kapsamlı Süpervizyon Modeline İlişkin Psikolojik Danışman Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 123-141. doi: 10.17755/esosder.306932
- Eyüp RAM (2018). *Vaka paylaşım ve süpervizyon toplantıları*. 13 Aralık 2021 tarihinde https://eyupram.meb.k12.tr/icerikler/vaka-paylasim-ve-supervizyon-toplantilari_5881265.html adresinden erişildi.
- Furr, S. R. (2000). Structuring the group experience: A format for designing psychoeducational groups. *Journal for Specialists in Group Work*, 25(1), 29-49. doi: 10.1080/019.339.20008411450
- Güler, D. & Türküm, A. S. (2018). Adapting the Counselor Burnout Inventory to Turkish: validity and reliability studies. *Counselling Psychology Quarterly*, 32(2), 246-259., doi: 10.1080/09515.070.2018.1470492.
- Harris, P. L. (1984). Assessmg burnout: The organizational and individual perspective. *Family & Community Health*, 6, 32-43. doi: 10.1097/00003.727.198402000-00007
- Ifdil, I., Fadli, R. P., Suranata, K., Zola, N., & Ardi, Z. (2020). Online mental health services in Indonesia during the COVID-19 outbreak. *Asian journal of psychiatry*. 51, 102153. doi: 10.1016/j.ajp.2020.102153
- İkiz, E. (2010). Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 25-43.

- İlhan, T., Sarıkaya, Y., & Yöntem, M. K. (2018). Süpervizör Rollerini Ölçeği'nin (SRÖ) Geliştirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(4), 2103-2122. doi: 10.17240/aibuefd.2018.18.41844-504893
- Kadıköy RAM (2017). Akran süpervizyonu. 13 Aralık 2021 tarihinde https://kadikoyram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/12/161110/dosyalar/2018_12/26130944_eYitimler_1.pdf?CHK=1933ad4c13ffa2572e2b1a7d53e85984 adresinden erişildi.
- Kalkan, B. & Can, N. (2019). Psikolojik danışman eğitiminde süpervizyon: Türkiye'deki mevcut durumun ve standartların araştırılması. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 271-290. doi: 10.17984/adyuebd.592894
- Karaman, M. A., Eşici, H., Tomar, İ. H., & Aliyev, R. (2021). COVID-19: Are school counseling services ready? Students' psychological symptoms, school counselors' views, and solutions. *Frontiers in Psychology*, 12, 647740. doi: 10.3389/fpsyg.2021.647740
- Kendall, D. A. (1972). *Comparison of two approaches to a counseling practicum*. University Microfilms International.
- Kim, N., & Lambie, G. W. (2018). Burnout and implications for professional school counselors. *Professional Counselor*, 8(3), 277-294.
- Koçyiğit-Özyiğit, M. & Erkan-Atık, Z. (2021). Covid-19 Sürecinde Psikolojik Danışma ve Süpervizyon: #evdekal Deneyimi. *Başkent University Journal of Education*, 8(1), 253-274.
- Koçyiğit-Özyiğit, M., & İşleyen, F. (2016). Supervisor training in counseling. *Abant İzzet Baysal University Journal of Faculty of Education*, 16(4), 1813-1831.
- Lambie, G. W. (2006). Burnout prevention: A humanistic perspective and structured group supervision activity. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 45(1), 32-44. doi: 10.1002/j.2161-1939.2006.tb00003.x
- Lattanzi, M. E. (1981) Coping with work-related losses. *The Personnel and Guidance Journal*, 59, 350-351. doi: 10.1002/j.2164-4918.1981.tb00566.x
- Lee, S. M., Baker, C. R., Cho, S. H., Heckathorn, D. E., Holland, M. W., Newgent, R. A., Ogle, N. T., Powell, M. L., Quinn, J. J., Wallace, S. L. & Yu, K. (2007). Development and initial psychometrics of the Counselor Burnout Inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 40(3), 142-154. doi: 10.1080/07481.756.2007.11909811
- Lim, N., Kim, E. K., Kim, H., Yang, E., & Lee, S. M. (2010). Individual and work related factors influencing burnout of mental health professionals: A meta analysis. *Journal of Employment Counseling*, 47(2), 86-96. doi: 10.1002/j.2161-1920.2010.tb00093.x
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113. doi: 10.1002/job.403.002.0205
- McAdams, C. R., & Wyatt, K. L. (2010). The regulation of technology-assisted distance counseling and supervision in the United States: An analysis of current extent, trends, and implications. *Counselor Education and Supervision*, 49(3), 179-192. doi: 10.1002/j.1556-6978.2010.tb00097.x
- McCarthy, C. J., & Lambert, R. G. (2008). *Counselor appraisal of resources and demands*. Center for Educational Measurement and Evaluation.
- McLeod, J. (2003). *An introduction to counselling* (3. Ed.) McGraw-Hill House.
- Meydan, B. (2014). Psikolojik danışma uygulamalarına yönelik bir süpervizyon modeli: Mikro beceri süpervizyon modeli. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 358-374. doi: 10.12984/eed.16849
- Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2020). *T.C. Resmi Gazete* (31213, 14 Ağustos 2020).

- Moyer, M. (2011). Effects of non-guidance activities, supervision, and student-to-counselor ratios on school counselor burnout. *Journal of School Counseling*, 9(5), 1-31.
- O'Connor, K., Neff, D. M., & Pitman, S. (2018). Burnout in mental health professionals: A systematic review and meta-analysis of prevalence and determinants. *European Psychiatry*, 53, 74-99.
- Oğuzberk, M., & Aydın, A. (2009). Ruh sağlığı çalışanlarında tükenmişlik. *Klinik Psikiyatri*, 11(4), 167-179.
- Patnos RAM (2019). *Rehber öğretmen vaka paylaşımı 1. grup oturumları tamamlandı*. 13 Aralık 2021 tarihinde https://patnosram.meb.k12.tr/icerikler/rehber-ogretmen-vaka-paylasimi-1-grup-oturumlari-tamamlandi_8223375.html adresinden erişildi.
- Remley Jr, T. P., Benschhoff, J. M., & Mowbray, C. A. (1987). A proposed model for peer supervision. *Counselor Education and Supervision*, 27(1), 53-60. doi: 10.1002/j.1556-6978.1987.tb00740.x
- Rousmaniere, T. (2014). Using technology to enhance clinical supervision and training. In C. E. Watkins, Jr. & D. L. Milne (Eds.), *The Wiley international handbook of clinical supervision* (p. 204-237). Wiley-Blackwell.
- Savicki, V., & Cooley, E. J. (1982). Implications of burnout research and theory for counselor educators. *The Personnel and Guidance Journal*, 60, 415-419.
- Siviş-Çetinkaya, R., & Kararımak, Ö. (2012). Psikolojik danışman eğitiminde süpervizyon. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 107-121.
- Sorkin, D. H., Janio, E. A., Eikey, E. V., Schneider, M., Davis, K., Schueller, S. M., ... & Mukamel, D. B. (2021). Rise in use of digital mental health tools and Technologies in the United States during the COVID-19 pandemic: survey study. *Journal of medical Internet research*, 23(4), e26994. doi: 10.2196/26994
- Starling, P. V., & Baker, S. B. (2000). Structured peer group practicum supervision: Supervisees' perceptions of supervision theory. *Counselor Education and Supervision*, 39, 163-176.
- Supriyanto, A., Hartini, S., Irdasari, W. N., Miftahul, A., Oktapiana, S., & Mumpuni, S. D. (2020). Teacher professional quality: Counselling services with technology in Pandemic Covid-19. *Counsellia: Jurnal Bimbingan dan Konseling*, 10(2), 176-189. doi: 10.25273/counsellia.v10i2.7768
- Türker, D., Girit, F., Toprak, F., Çelik F., & Tike, L. (2015). *Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kılavuzu*. Meb yayınları. 13 Aralık 2021 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/20051746_rehberlik_klavuzu2.pdf adresinden erişildi.
- Ümraniye RAM (2018). *Ümraniye RAM vaka paylaşım toplantıları 2.grup yapıldı*. 13 Aralık 2021 tarihinde <https://www.okulhaberleri.net/umraniye-ram-vaka-paylasim-toplantilari-2grup-yapildi-2316147> adresinden erişildi.
- Wagner, C. A., & Smith Jr, J. P. (1979). Peer supervision: Toward more effective training. *Counselor Education and Supervision*, 18(4), 288-293. doi: 10.1002/j.1556-6978.1979.tb01889.x
- Wilkerson, K. (2009). An examination of burnout among school counselors guided by stress strain coping theory. *Journal of Counseling & Development*, 87(4), 428-437. doi: 10.1002/j.1556-6678.2009.tb00127.x
- Woo, H., Bang, N. M., Lee, J., & Berghuis, K. (2020). A Meta-Analysis of the Counseling Literature on Technology-Assisted Distance Supervision. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 42(4), 424-438. doi: 10.1007/s10447.020.09410-0
- Yalom, I. D. (1995). *The theory and practice of group psychotherapy* (4.baskı). Basic Books.
- Yeh, C. J., Chang, T., Chiang, L., Drost, C. M., Spelliscy, D., Carter, R. T., & Chang, Y. (2008). Development, content, process and outcome of an online peer supervision group for counselor trainees. *Computers in Human Behavior*, 24(6), 2889-2903. doi: 10.1016/j.chb.2008.04.010
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Young, M. E., & Lambie, G. W. (2007). Wellness in school and mental health systems: Organizational influences. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 46, 98–113. doi: 10.1002/j.2161-1939.2007.tb00028.x
- Zeren, Ş. G. (2015). Yüz yüze ve çevrimiçi psikolojik danışma: Danışanların sorunları ve memnuniyetleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(182), 127-141. doi: 10.15390/EB.2015.4696
- Zeren, Ş. G., & Bulut, E. (2018). Çevrimiçi psikolojik danışmada etik ve standartlar: Bir model önerisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49), 63-80.